

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และความหลากหลาย อาทิ ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า ความหลากหลายทางชีวภาพ แร่ธาตุ พลังงาน ทะเลและชายฝั่ง เป็นต้น แต่ด้วยการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่มีอย่างต่อเนื่องและเป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย เกินกว่าความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมตามมา เช่น การตัดไม้ทำลายป่า แผ่นดินทรุด เนื่องจากใช้น้ำบาดาลมากเกินไป นอกจากนั้นแล้วการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่ขาดการจัดการที่ดี ยังก่อให้เกิดปัญหามลพิษตามมา เช่น มลพิษทางอากาศ ขยะ น้ำเสีย เป็นต้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมบางปัญหายังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจสุขภาพของประชาชน และอาจนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งของสังคมได้ในที่สุด (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2552) ซึ่งแนวทางการป้องกันและแก้ปัญหาที่สำคัญนั้น ก็คือการพัฒนาการศึกษาให้กับประชาชนทุกคน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี รวมทั้งจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มุ่งใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ การเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และ

ความรู้ อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาให้ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิต ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 2547: 5-6)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อมการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2552: 1) และในสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ หลักสูตรได้กำหนดให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ลักษณะกายภาพของโลก แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ 2551: 132-133)

จากสภาพของวิกฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทยที่มีแนวโน้มว่ารุนแรงขึ้นทุกปี หากครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่มีส่วนร่วมในการให้ความรู้ ปลูกฝัง และสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนแล้วก็คงเหมือนกับการสูญเปล่าในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในปัจจุบันแนวทางการจัดการศึกษา ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกแก้ปัญหาและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่ามีศักดิ์ศรีและมีความสุข (กรมวิชาการ 2545: 1) นอกจากนี้แล้ว การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนต้องมีประสบการณ์ตรง มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม อย่างมีความสุข ฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน ฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง สำหรับครูนั้นต้องเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ ต้องจัด

สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้าใจ และเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543: 29 – 31) เช่นเดียวกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้นครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้นำ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน (กรมวิชาการ 2545: 21) ครูผู้สอนจึงต้องใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และจดจำ ได้นาน เรียนรู้อย่างมีความสุขและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริง นอกจากนี้การสอนที่จะช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ จำเป็นต้องใช้สื่อการสอนเข้ามาช่วยเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นเป็นรูปธรรม เพราะสื่อการสอนเป็นตัวกลางที่ครูใช้สำหรับนำเสนอหา ความรู้ ความคิด ของครูไปให้นักเรียนได้รับรู้โดยง่าย รวดเร็วและถูกต้อง สื่อการสอนจะช่วยให้แก่นักเรียน เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสื่อชนิดหนึ่งที่เหมาะสมจะนำมาใช้ก็คือ ชุดการสอนซึ่งเป็นสื่อประเภทหนึ่ง ที่ได้จัดระบบการผลิตและการนำสื่อการสอนที่สอดคล้องกับวิชา หน่วย หัวเรื่อง และวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ชัยงค์ พรหมวงศ์ 2553: 14-5) นอกจากนี้ยังมีรายงานการวิจัยที่พบว่า การใช้ชุดการสอนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นเช่นงานวิจัยของ พูนศิริ ศรีโพธิ์เผือก (2551: 54-55) ได้พัฒนาชุดการสอน เรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังการเรียนด้วยชุดการสอนที่สร้างขึ้น พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุจรินทร์ สิทธิเลิศประสิทธิ์ (2550: 57-58) ซึ่งได้พัฒนาชุดการเรียนการสอนเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 และได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยชุดการเรียนการสอนเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากวิกฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทยที่ได้ทวีความรุนแรงขึ้น และแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เห็นความสำคัญของทรัพยากร ธรรมชาติ และอันตรายของวิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต จึงจำเป็นต้องเร่งปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนัก ให้ความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเสนอ เรื่องวิกฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย สาระ ภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาพัฒนาเป็นชุดการสอนสำหรับเป็นสื่อในการจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้ศึกษากันอย่างจริงจังและส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ตลอดจนให้นักเรียนได้ตระหนัก เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติเกิดความรักความหวงแหน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อสร้างชุดการสอน เรื่องวิกฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกันทรลักษ์วิทยา จังหวัดศรีสะเกษ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน เรื่องวิกฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกันทรลักษ์วิทยา จังหวัดศรีสะเกษ

2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอน เรื่องวิกฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกันทรลักษ์วิทยา จังหวัดศรีสะเกษ

3. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

3.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกันทรลักษ์วิทยา จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 15 ห้อง จำนวนนักเรียน 650 คน ซึ่งจัดห้องเรียนแบบคละความสามารถ

3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกันทรลักษ์วิทยา จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 50 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling)

3.3 เนื้อหา เรื่อง วิกฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รูปแบบและวิธีการวิจัย การวิจัยเชิงทดลองแบบ One – Group Pretest – Posttest

Design

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและทดลองในครั้งนี้ ได้แก่

1. ชุดการสอน เรื่องวิกฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย จำนวน 6 ชุด
ดังนี้

ชุดที่ 1 เรื่องวิกฤตการณ์ป่าไม้

ชุดที่ 2 เรื่องวิกฤตการณ์สัตว์ป่า

ชุดที่ 3 เรื่องวิกฤตการณ์ดินและน้ำ

ชุดที่ 4 เรื่องวิกฤตการณ์ทะเลและชายฝั่ง

ชุดที่ 5 เรื่องวิกฤตการณ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

ชุดที่ 6 เรื่องวิกฤตการณ์แร่ธาตุและพลังงาน

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องวิกฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย แบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

3. แบบสอบถามความคิดเห็นต่อชุดการสอน เรื่องวิกฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีระดับความคิดเห็นให้เลือก 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 ชุดการสอน หมายถึง ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นสื่อประสมที่มุ่งให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่มและฝึกฝนด้วยตนเองโดยมีครูเป็นผู้แนะนำการใช้ ภายในชุดการสอนประกอบด้วยคู่มือการใช้ มีสื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาและประสบการณ์ จำนวน 6 ชุด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ดังนี้ 1) วิกฤตการณ์ป่าไม้ 2) วิกฤตการณ์สัตว์ป่า 3) วิกฤตการณ์ดินและน้ำ 4) วิกฤตการณ์ทะเลและชายฝั่ง 5) วิกฤตการณ์ความหลากหลายทางชีวภาพ 6) วิกฤตการณ์แร่ธาตุและพลังงาน

4.2 วิกฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย หมายถึง เหตุการณ์หรือสถานการณ์ขั้นรุนแรงของทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายในรูปแบบต่าง ๆ ตามมา ประกอบด้วยด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านดินและน้ำ ด้านทะเลและชายฝั่ง ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านแร่ธาตุและพลังงาน

4.3 ประสิทธิภาพของชุดการสอน หมายถึง ระดับคุณภาพของชุดการสอนเรื่อง วิฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละจากการทำแบบทดสอบย่อย ระหว่างเรียนโดยใช้ชุดการสอน

80 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละจากการทำแบบทดสอบวัดผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอนสิ้นสุดลง

4.4 นักเรียน หมายถึง ผู้กำลังศึกษาใน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกันทรลักษ์วิทยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554

4.5 ความคิดเห็นที่มีต่อชุดการสอน หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึก ความรู้ของผู้เรียนที่มีต่อชุดการสอนในด้านสาระการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้าน สื่อการเรียนรู้และ ด้านการวัดผลประเมินผล เรื่องวิฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งการแสดงออกด้านความคิดเห็นนี้อาจเป็นไปในทางเห็นด้วยหรือไม่เห็น ด้วยก็ได้และมีการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

4.6 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งวัดได้ จากคะแนนตอบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องวิฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติใน ประเทศไทย สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งวัดตามแนวความคิดของบลูม (Bloom)

4.7 ผลการใช้ชุดการสอน หมายถึง ผลของความสามารถในการเรียนรู้และความคิดเห็น ของผู้เรียนที่มีต่อชุดการสอน เรื่อง วิฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกันทรลักษ์วิทยา จังหวัดศรีสะเกษ ได้รับ ความรู้ และทักษะทางสังคม ตระหนัก เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนมีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์และพัฒนาแบบยั่งยืน

5.2 ได้ชุดการสอน เรื่องวิฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย มัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีประสิทธิภาพเพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.3 เป็นแนวทางในการสร้างชุดการสอนแก่ผู้ที่สนใจเพื่อนำไปใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ อื่น ๆ ต่อไป